

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

*Присвячено 215-річчю заснування
ХНПУ імені Г.С. Сковороди*

**СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ
В РІЗНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
22 ЛИСТОПАДА 2019 РОКУ**

ХАРКІВ – 2019

УДК 37.015.31:316.42
ББК 74.60
С91

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 6 від 05.11.2019 р.).

Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 22 листопада 2019 р. / за ред. М.П. Васильєвої. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2019. 145 с.

Збірка містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої сучасним проблемам професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі, реаліям і тенденціям розвитку професійної діяльності фахівців соціальних інституцій з вирішення актуальних проблем соціальної роботи.

Матеріали представляють інтерес для науковців і практиків у галузі соціальної і соціально-педагогічної діяльності, науковців-початківців (здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів спеціальності «Соціальна робота») й практиків – фахівців соціальних інституцій.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2019.

© Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки, 2019.

© Васильєва М.П., 2019.

Арестова А.С. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	71
Гудевич Т.А. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ САНАТОРНОЇ ШКОЛИ-ІНТЕРНАТУ.....	75
Гусон В.А. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ КАЗКИ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	79
Деділова Т.В. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗІ ЗДОБУВАЧАМИ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З УРАХУВАННЯМ ГЕНДЕРНОГО АСПЕКТУ.....	82
Довидченкова О.М. КОМПЛЕКС ЗАСОБІВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ З ВИКОРИСТАННЯМ ХРИСТІЯНСЬКИХ МЕТОДІВ.....	86
Каймакова В.А. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	89
Коваль К.С. ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ.....	92
Коваль О.В. ЗАСОБИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРОФОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ.....	95
Левченко А.А. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ В УМОВАХ ТВОРЧИХ ОБ'ЄДНАНЬ.....	98
Любіна-Безкоровайна А.О. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ДЕЛІНКВЕНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ.....	103
Мозгіна Н.І. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФІЛАКТИКИ АДИКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	108
Пахомова Н.В. КОМПЛЕКС ЗАСОБІВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	112
Письменко Б.О. УПРОВАДЖЕННЯ РОЗРОБЛЕНОГО КОМПЛЕКСУ ЗАСОБІВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ПІДЛІТКІВ ГРУПИ РИЗИКУ ЗАСОБАМИ ТЕЛЕБАЧЕННЯ.....	115

та Харківська гімназія № 43. Студенти проводили захід з допомогою та під контролем студентів-магістрів 62-СР групи. Їхній захід був проведений з активним використанням ігор, руханок, вікторин та відеороликів про здоровий спосіб життя. Після заходу студенти залишили свої розроблені матеріали соціальному педагогу та класному керівнику класу з метою їх подальшого використання у практичній діяльності.

Висновки. Отже, доповнене навчально-методичне забезпечення дисциплін і розроблення рекомендацій до виховної роботи зі студентами допомогло поглибити та розширити знання та вміння майбутніх соціальних педагогів з формування здорового способу життя молодших школярів та забезпечити підвищення їхньої готовності до діяльності в даному напрямі.

Перспективи подальших досліджень. Перспективним виявляється розроблення цілісної системи професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів до формування здорового способу життя молодших школярів в закладі загальної середньої освіти.

Список використаних джерел:

1. Бабич В.І. Культура здоров'я як складова частина професійної підготовки майбутніх вчителів освітньої галузі. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2004. №1. С.130-138.
2. Вайнер Е.Н. Формування здоров'язберігаючого середовища в системі загальної освіти. *Валеологія*. 2004. №1. С.19-25.
3. Васильєва М. П., Подберезський М. К. Технології соціально-педагогічної роботи студентською молоддю. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія II : Соціальна робота. Соціальна педагогіка* : зб. наук. праць. - Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. - Вип. 24 (I том). - С. 41-48.
4. Ващенко О.М. Рухливі ігри в початковій школі. Київ: Навчальна книга, 2002. 80с.
5. Жук О. Л. Педагогическая подготовка студентов: компетентностный подход. Минск : РИВШ, 2009. 336 с.
6. Поліщук В. А. Теорія і методика професійної підготовки соціальних педагогів в умовах неперервної освіти : монографія. Тернопіль : ТНПУ, 2006. 424 с.
7. Савіцька В. В. Практична підготовка майбутніх соціальних працівників як запорука готовності до професійної діяльності . Софія : «Бял ГРАД-БГ», 2013. С.27–31 .

Письменко Б.О.

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

УПРОВАДЖЕННЯ РОЗРОБЛЕНОГО КОМПЛЕКСУ ЗАСОБІВ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ПІДЛІТКІВ ГРУПИ РИЗИКУ ЗАСОБАМИ ТЕЛЕБАЧЕННЯ

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент В.В. Костіна

У статті представлено практичні аспекти підготовки майбутніх соціальних працівників до формування здорового способу життя підлітків групи «ризик» засобами телебачення. Наведено результати експериментальної перевірки комплексу засобів підготовки майбутніх соціальних працівників до формування здорового способу життя підлітків групи «ризик» засобами телебачення.

Ключові слова: комплекс засобів підготовки майбутніх соціальних працівників, формування здорового способу життя, засоби телебачення, підлітки групи «ризик».

V. Pismenko. Implementation of the developed complex of means of preparation of future social workers for the formation of a healthy method of living

The practical aspects of preparing future social workers for the formation of healthy lifestyles of teenagers at risk by television are presented in the article. The results of the experimental verification of a complex of means of training future social workers for forming a healthy lifestyle of adolescents at risk by means of television are presented.

Keywords: complex of training tools for future social workers, healthy lifestyle formation, television facilities, adolescents at risk.

Постановка проблеми. В умовах сьогодення проблема формування здорового способу життя підростаючого покоління набуває особливої гостроти, оскільки зростають показники захворюваності дітей та молоді, знижується якість медичного обслуговування, погіршується екологічна ситуація, спостерігається морально-духовна криза. За результатами досліджень Інституту педіатрії, акушерства та гінекології АМН України значно погіршився стан здоров'я дітей. Так, протягом 5 років навчання у школі в 1,5 рази зростає частота порушень зору, у 3–4 рази – патології органів травлення, у 2–3 рази – порушень опорно-рухового апарату, в 1,5 рази – нервово-психічних розладів [6]. Особливо вразливою категорією сучасного суспільства є підлітки із сімей групи «ризик», що обумовлено також прикладом асоціальної поведінки їхніх батьків.

Аналіз актуальних досліджень. Розробка питань професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери до формування здорового способу життя у дітей та молоді досліджували Ю. Бойчук, А. Заїкін, М. Махлін, В. Костіна, В. Пахальян, В. Підобід, С. Омельченко; проблему формування різних складників (або компонентів) здоров'я в освітньому процесі розглядали І. Бех, О. Гнатюк, В. Горащук, Н. Куїнджі, Н. Максимова, Ю. Мельник, С. Тищенко, В. Шкуркіна; роль телебачення та інших засобів масової інформації у формуванні здорового способу життя школярів висвітлювали А. Зінюк, О. Невмержицька, А. Мурашов, І. Пенчук, Р. Гуревич, С. Семчук та ін. Проте, проблема підготовки майбутніх соціальних працівників до формування здорового способу життя підлітків групи «ризик» засобами телебачення не є в повній мірі дослідженою та потребує детального вивчення.

Мета статті: обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити комплекс засобів підготовки майбутніх соціальних працівників до формування здорового способу життя підлітків групи «ризик» засобами телебачення.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукової літератури [1, 2, 4] з проблеми підготовки майбутніх соціальних працівників до формування здорового способу життя підлітків групи «ризик» засобами телебачення показав, що для її забезпечення необхідним є упровадження науково обґрунтованих методів та засобів.

У словнику української мови засіб визначається як: «прийом, якась спеціальна дія, що дає можливість здійснити будь-що, досягти чогось; спосіб. Те, що служить знаряддям у якій – небудь дії, справі» [7, с. 43]. Н. Мойсеюк визначає засоби навчання як «різноманітні матеріали і знаряддя навчального процесу, завдяки яким більш успішно і за короткий час досягається визначена ціль навчання» [5, с. 403]. Автор відносить до засобів навчання такі: підручники, навчальні посібники, дидактичні матеріали, технічні засоби (ТЗН), обладнання, станки, навчальні кабінети, лабораторії, а також реальні об'єкти, виробництво, споруди. Також дослідник зазначає, що дидактичні засоби, як і методи, організаційні форми, є частиною педагогічної системи, їх використання в процесі навчання забезпечує такі основні функції: інформаційну, засвоєння нового матеріалу, контрольну. Вибір вищезазначених засобів навчання залежить від дидактичної концепції, мети, змісту, методів, форм і умов навчального процесу. Отже, ми використовуємо поняття «засіб навчання» як інструмент для забезпечення засвоєння знань, формування досвіду пізнавальної та практичної діяльності майбутніх соціальних працівників з формування здорового способу життя підлітків групи «соціального ризику».

І. Зайченко поділяє педагогічні засоби на дві групи: навчання та виховання. Засіб навчання науковець визначає як об'єкт, який знаходиться між педагогом та здобувачем освіти

і використовується для засвоєння знань, формування досвіду пізнавальної та практичної діяльності, а також суттєво впливає на розумовий розвиток та професійне становлення особистості [2].

Аналіз змісту поняття комплекс (лат. complex – зв'язок, поєднання) показав, що його визначають як «систему, або сукупність будь-чого, об'єднаного разом, що має загальне призначення та відповідає певній спільній меті» [3]. Виходячи із змісту наведених вище визначень, ми розглядаємо комплекс засобів професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до формування здорового способу життя підлітків групи «ризик» засобами телебачення як сукупність взаємопов'язаних інструментів з підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі, призначених для досягнення підвищення їхньої готовності до відповідного виду професійної діяльності.

Упровадження розробленого нами комплексу засобів відбувалося в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди під час проходження науково-педагогічної практики. В експерименті приймали участь здобувачі вищої освіти – майбутні соціальні працівники експериментальної групи другого курсу факультету психології та соціології, спеціальності «Соціальна робота». З першого дня співпраці зі студентами та викладачами створювалися умови для невимушеного спілкування, розвитку та підтримки студентських ініціатив. Спільна діяльність передбачала поступове освоєння навчальної інформації, формування умінь і навичок діяльності у напрямі формування здорового способу життя підлітків групи «ризик» засобами телебачення. Взаємодія зі здобувачами вищої освіти починалася з упровадження фрагментів лекцій, семінарів та практичних занять спільно з викладачами кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки факультету психології та соціології ХНПУ імені Г.С. Сковороди, а закінчувалася – реалізацією самостійно розроблених лекції, семінарського, практичного занять та сценарію виховного заходу в умовах ЗВО та соціальних інституцій партнерської мережі, що працюють з підлітками групи «ризик».

Розроблену лекцію «Формування здорового способу життя у підлітків групи ризику засобами телебачення», що передбачала не тільки розгляд теоретичних питань, але й перегляд навчального відео-матеріалу, який дозволив організувати зі здобувачами вищої освіти змістовну дискусію з проблемних питань лекції, було впроваджено у ході організації занять в експериментальній групі. У ході організованої дискусії студенти обмінювалися власними думками та засвоювали додаткову інформацію з проблеми формування здорового способу життя у підлітків групи «ризик» засобами телебачення.

Розроблене нами семінарське заняття на тему: «Роль телебачення у формуванні здорового способу життя у підлітків групи «ризик» виявилось цікавим для студентської аудиторії, а його впровадження забезпечило, на нашу думку, підвищення позитивної мотивації до опанування змістом і особливостями професійної діяльності соціального працівника у зазначеному напрямі. Поміж інших засобів роботи з аудиторією, ми використовували можливість організації виступів з доповідями, які засвідчили вираженість думок майбутніх фахівців соціальної галузі та повною їх концентрацією на матеріалі теми. Студенти з задоволенням виконували творчі завдання (підготовка фрагменту соціальної реклами, підбір відео сюжету з питань формування здорового способу життя тощо), які перед ними ставилися.

Проведення експериментальної перевірки розробленого комплексу засобів засвідчила, що практична підготовка майбутніх соціальних працівників до діяльності з формування здорового способу життя підлітків групи «ризик» виявилася складним, але цікавим процесом. Нами було розроблено практичне заняття зі здобувачами вищої освіти в умовах спеціалізованих соціальних інституцій «Практичне використання медіа як засобу формування здорового способу життя підлітків групи ризику». На занятті було проведено майстер-клас з підбору відеотеки та створення продуктів соціальної реклами, які можна передавати через телебачення, що проводився для студентів другого курсу на базі БФБО «Карітас-Харків».

На модельному виховному заході «Телебачення – важливий інструмент для формування здорового способу життя у підлітків групи «ризик» студенти проявляли себе в позиції майбутніх соціальних працівників, які проводять просвіту батьків, вихователів і підлітків групи ризику. На заході нами розглядалися спочатку дискусійні питання, які дали змогу студентам зміцнити рівень теоретичних знань з проблеми, виявити і усвідомити існуючі прогалини. На другому етапі було організовано обговорення в групах причин, через які у підлітків групи «ризик» починають з'являтися шкідливі звички, а також добір методів, засобів, форм і прийомів, які можна використовувати для успішного формування здорового способу життя у вразливих контингентів; визначення у групах напрямів роботи соціального працівника з батьками та вихователями в закладі загальної середньої освіти з проблеми профілактики шкідливих звичок у підлітків групи «ризик». Таке обговорення дозволило виокремити перелік необхідних знань, умінь і навичок майбутнього фахівця соціальної галузі, що має здійснювати відповідну діяльність. Під час проведення виховного заходу, майбутні соціальні працівники переконалися, що важливим фактором у формуванні здорового способу життя підлітків групи «ризик» є засоби телебачення, шляхом використання яких фахівець має сприяти просвіті батьків та вихователів, які знаходяться поряд із підлітками.

Висновки. На основі аналізу і узагальнення результатів експериментального дослідження було підтверджено ефективність розробленого комплексу засобів підготовки майбутніх соціальних працівників до формування здорового способу життя підлітків групи «ризик» засобами телебачення, що змістово доповнює передбачені програмою підготовки майбутніх соціальних працівників дисципліни та сприяє підвищенню її результативності в роботі з даною категорією. З'ясовано, що важливим аспектом у підготовці майбутніх соціальних працівників до формування здорового способу життя підлітків групи «ризик» засобами телебачення є поєднання теоретичних і практичних засобів навчання, що сприяє не лише засвоєнню студентами нових знань, а й розвитку практичних навичок діяльності.

Перспективи подальших досліджень. Перспективним напрямом наукового дослідження є розробка засобів професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до партнерської взаємодії різних соціальних інституцій з питань формування здорового способу життя підлітків групи «ризик» з використанням засобів телебачення.

Список використаних джерел:

1. Єжеленко В. Б. Теория педагогического метода. URL: <http://www.emissia.org/offline/2001/835.htm> (дата звернення: 11.10.2019).
2. Зайченко І. В. Педагогіка: навч. посіб. для студ. вищих пед. навч. закладів. Чернігів. 2002. 143с.
3. Комплекс. Вікіпедія. Вільна енциклопедія. URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki> (дата звернення: 11.10.2019).
4. Костіна В. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців соціальної галузі до профілактики дезадаптації учнів. *Modern healthcare-saving technologies : monograph / edited by prof. Yu. D. Boychuk. Kharkiv : KhNPU named after H.S. Skovoroda, 2018. С.147-155.*
5. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка: навч. посіб. Київ. 2007. 403 с.
6. Стан здоров'я дітей України: фрагменти інформаційних матеріалів. *Гармонізуюча освіта* URL: http://xn---7sbabjc3a3bjerupj8d7f5fj.org/pz0/00_112.html (дата звернення: 10.10.2019).
7. Тлумачний словник української мови URL:<https://www.slovnuk.ua/index.php?swrd=%D0%B7%D0%B0%D1%81%D1%96%D0%B1> (дата звернення: 11.10.2019).